

STEMMEN UIT HET VRIJZINNIG CENTRUM DE HOEKSTEEN

VOORBURG - SASSENHEIM/LISSE

Adres: Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg
Telefoon 070 386 34 13

Waar gaat het om in het leven?

Een Joods antwoord.

Zingevingvragen staan in de belangstelling. Daar horen vragen bij als: Waar kom ik vandaan/hoe ben ik ontstaan? Wat is de bedoeling van het leven? Wat volgt er op dit leven? Mensen denken over die onderwerpen heel verschillend. In deze eerste van een serie in Stemmen wil ik op die vragen antwoorden geven uit diverse religieuze tradities. Deze keer het Jodendom.

In het Jodendom speelt het *shema* een belangrijke rol dat tweemaal daags wordt gebeden: Luister, o Israël, de Heer is onze God, de Heer is één (Deuteronomium 6:4 ev.). Dat woord 'één' wordt ook wel vertaald als 'ongedeeld'. Dit brengt met zich mee dat het een God betreft die universeel is, alles bestiert, almachtig en alwetend is. Er is immers geen ander als hij/zij. Dus het hele leven en alles wat bestaat is met elkaar verbonden en vormt een eenheid.

Een kind in de Joodse traditie groeit op in de gedachte dat de mensheid als geheel op weg is naar vervulling, ook aangeduid als 'de tijd waarin de messias komt'. De Joden spelen een speciale rol als bewuste helpers en partners van God om die dag naderbij te brengen. De messias luidt een rijk van vrede, rechtvaardigheid en geluk in. Het dagelijks leven is daarom voor de Joden een leven van bepaalde plichten die horen bij dit hoge doel. Tegelijkertijd wordt ervan uitgegaan dat deze 'plichten' precies die dingen zijn die mensen gelukkig maken. Ieder mens leeft in de context van die betekenis. De betekenis van het leven hoeft dus door een individu niet te worden gezocht of ontdekt in de Joodse traditie.

Ouders hebben de opdracht een kind de Torah (de Joodse Bijbel, ongeveer het Oude Testament) door te geven en het goede voor te leven. Dat houdt in het volgen van de jaarring van feesten, de shabbat, en bijvoorbeeld de voedingsvoorschriften. Het huisgezin dient aangepast te zijn voor deze religieuze opdrachten.

Ouderen kunnen op grond van de Bijbel aanspraak maken op zorg en hulp van jongeren (zie de tien woorden en 'eer uw vader en moeder'). Er is ook gedacht aan bijstand bij ziekte. Belangrijk bij ziekte is om hoop op herstel te houden via het gebed. Dit laatste wijst naar de Joodse visie dat het leven waardevol en gewenst is. Over hoe dat in onze tijd moet worden geïnterpreteerd bij vraagstukken over euthanasie verschilt men van mening. Bij de ouderdom wordt verwezen naar de visie dat God ieders leven ook naar de dood voert en angst daardoor niet nodig is. "God geeft en God neemt het leven".

Moshe Tzvi Halavy Berger
(1924-2015) Psalm 9, lithografie

In dit nummer o.a.

Van het bestuur	2
Jong talent	2
Kerkdienst en koor	3
Bloemengroet	3
De tijd van het NT	4
Tijdoverzicht	4
Konstantin Paustovskij	5
Blazersensemble	6
Oec. vrouwenwerk	6
Het is toch gelukt	6
Hebban olla vogala	7
Hoeksteenlezing	7
AGENDA	8

Hoeksteenlezing
zondag 1 maart 10.30 uur
De paradijstuin
spreker Anne Mieke Backer

Blazersensemble Voor de Wind
zondag 15 maart 12.00 uur

Hoeksteenlezing
zondag 5 april 10.30 uur
*Is evolutie doelgericht
of allemaal toeval?*
spreker Arie Bos

Na de dood mag de mens met rituelen begraven worden of in onze tijd ook gecremeerd worden (niet in traditionele richtingen). Een centraal gebed om gestorvenen te gedenken is het 'kaddish'. De begraafplaats wordt de 'beit chayyim' genoemd; 'het huis van de levenden'. Betekent dit dat men inderdaad een herleven verwacht?

Er zijn verschillende visies in het Jodendom op wat er na dit leven komt. Het Joodse denken heeft zich tijdens de lange samenstelling van de Joodse heilige geschriften ontwikkeld. Tegenwoordig vinden de meeste mensen een *lichamelijke* opstanding na de dood niet meer waarschijnlijk. Ook het verblijf in een soort onderwereld, de 'sjeool', heeft weinig aanhang. Meer Joden hebben een wat vage notie van een voortbestaan van *de ziel* of de gedachte van onsterfelijkheid. De ziel heeft dan persoonlijke trekken gekregen maar overlapt ook met 'de levensadem' die God volgens de Bijbel ieder mens in het lichaam inblaast. De ziel verblijft in het rijk van God.

De zielen van de rechtvaardigen zijn in Gods hand en geen foltering zal hen raken. In de ogen van dwazen lijkt het alsof zij gestorven zijn en hun heengaan wordt als een onheil beschouwd, en hun verdwijnen uit ons midden als een vernietiging, maar zij zijn in vrede. Ook al worden zij naar de visie van de mensen gestraft, zij zijn vervuld door de hoop op onsterfelijkheid. Wijsheid (van Salomo) 3: 1-4

De mensen die een gestorvene betreuren, maken naar een heel oud gebruik een scheur in hun kleding. Ook bij het sterven is God betrokken. De afscheidsdienst heet de 'tzidduk ha din', wat betekent: de 'bevestiging van Gods gerechtigheid'. Voor de nabestaanden is het uiteraard toch een droevig en ingrijpend gebeuren. Dat wordt door de Joodse tradities van harte erkend.

Hartelijke groet,

Katrijne Bezemer

Van het bestuur

75 jaar vrijheid

Tijdens het hele jaar vinden activiteiten plaats waarbij herdenken en vieren van 75 jaar vrijheid centraal staan. Gemeenten in het hele land geven hieraan hun eigen invulling met speciale herdenkingsmomenten en vieringen. Ook in Leidschendam-Voorburg wordt met een uitgebreid programma stilgestaan bij 75 jaar vrijheid. Kerken kunnen aan dit programma hun eigen bijdragen leveren. Uiteraard is een van de activiteiten de jaarlijkse herdenking op 4 mei in de St Martinuskerk en aansluitend de stille tocht en kranslegging bij het monument in het sytwendepark. Vanuit

de VVG is de Hoeksteenlezing van Sieuwert Haverhoek van 3 mei 'Tolstoj, Gandhi en geweldloosheid' als activiteit opgenomen. Dit onderdeel is geplaatst op de website 'www.aandevliet.nl/75-jaar-vrijheid'. Naast activiteiten kunnen kerken herinneringen aan de oorlogstijd inbrengen die zullen worden gebundeld in een brochure. In dit verband zal vanuit De Hoeksteen onder meer worden ingebracht dat de kerken niet altijd in staat waren om hun structuur onder het bezettingsregiem te handhaven. Zo werd de VVG door de bezetter als illegale

vereniging beschouwd, om welke reden de VVG toen genoodzaakt was tot aansluiting bij de NPB. Dit aangezien de bezetter op de NPB als landelijke organisatie effectiever toezicht kon uitoefenen.

Doelen collectes

Het bestuur heeft de doelen waarvoor na afloop van de kerkdiensten gecollecteerd wordt tegen het licht gehouden en besloten om 'SOS Kinderdorpen' op te nemen als goed doel voor de collectes. Daarentegen zal niet meer gecollecteerd worden voor de 'Unitariërs in Roemenië' maar voor SOS Kinderdorpen. Zie pagina 3 kerkdienst en koor.

Jong talent

In het kader van 'Open Podium Talentenloods' worden diverse optredens georganiseerd. Het Open Podium Talentenloods stelt jongeren in de gelegenheid om hun talenten voor het voetlicht te brengen op een breed gebied van onder meer muziek, dans en theater. Een van de optredens vindt op 19 april plaats in De Hoeksteen. Deze dag zal uit een ochtend- en een middagprogramma bestaan. Dit programma wordt georganiseerd in samenwerking met het Ludens theater en het Huygens Festival.

Met vriendelijke groet,
Jan Jager

Kerkdienst en koor

Zondag 22 maart 10.30 uur
Voorganger ds. K. Bezemer
Organist Albert van der Haven
M.m.v. het Hoeksteenkoor o.l.v. Frits Muusse
Het koor zingt tijdens de dienst:
Praise we the Lord J. Elliott
Herr Deine Güte reicht so weit Bortniansky
Benedictus A. Bruckner
Mon âme se repose... Taizé

Collecten:

1e collecte voor de eigen geloofsgemeenschap
2e collecte SOS Kinderdorpen (o.m. een tehuis voor kinderen zonder familie)
Bloemenbusje bij de uitgang

Toelichting op de 2de collecte

SOS Kinderdorpen is een kinderonwikkelingsorganisatie actief in 136 landen en gebieden en onderdeel van de federatie SOS Children's Villages International. Wereldwijd zetten zij zich structureel in voor kinderen die het risico lopen de ouderlijke zorg te verliezen en kinderen die de zorg van hun ouders zijn verloren.

Er is geen enkele andere organisatie die zoveel ervaring en expertise heeft in de behoeften van deze doelgroep: kennis die in 70 jaar vergaard is. Men heeft verregaand inzicht in h oe het uiteenvallen van families is te voorkomen en h oe voor kinderen, die er alleen voor staan, gezorgd kan worden. Door te luisteren naar kinderen, oprechte interesse te tonen en er 'gewoon' voor ze te zijn. SOS moeders en medewerkers zijn getraind om trauma's die kinderen hebben opgelopen te begrijpen en er goed mee om te gaan. Men bekijkt de specifieke situatie van ieder kind en zijn omgeving. Zo krijgt elk kind de steun dat het echt nodig heeft.

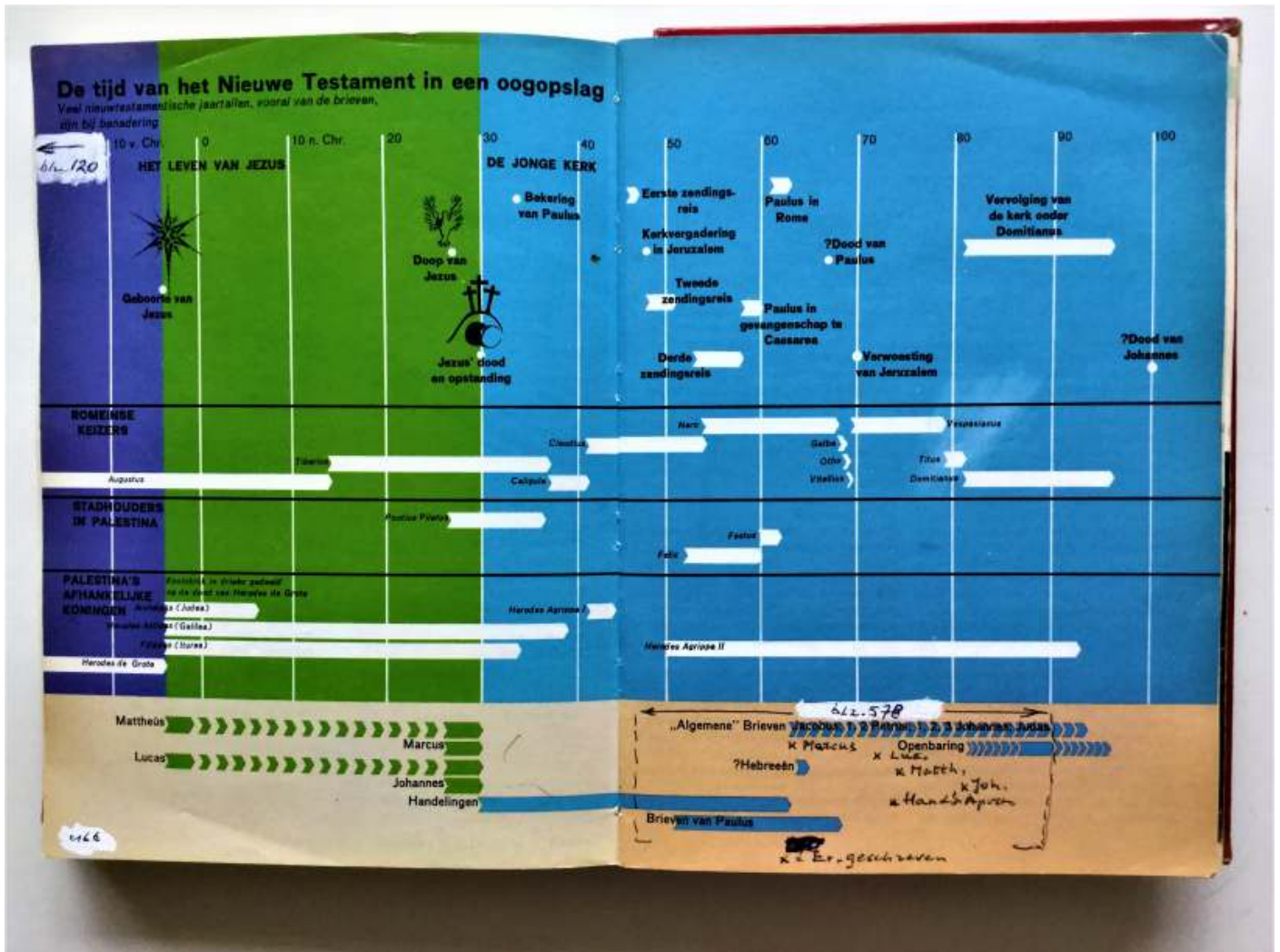

Bloemengroet

De bloemen uit de dienst van 23 februari gingen namens u naar dhr. H.C. de Cock uit Voorburg

Bamboo in red, Li Yanshan, inkt en verf op papier, Hong Kong Museum of Art, 2011

Tijdbalk

De tijd van het NT in een oogopslag

Voor sommige doeleinden kan het nuttig of interessant zijn om te kunnen zien welke gebeurtenissen of ontwikkelingen gelijktijdig met andere plaatsvonden, bijv. welke Romeinse keizers tijdens de periode die door het Nieuwe Testament bestreken wordt aan het bewind waren, en wanneer belangrijke gebeurtenissen in die tijd in Palestina plaats vonden.

Daartoe dient bovenstaand overzicht van de periode 10 voor Chr. tot ca 95 na Chr. Daarop is bijv. te zien dat Johannes zijn visioenen, beschreven in *Openbaring van Johannes*, na allerlei rampspoeden uitlopend in een Nieuwe Wereld, schreef slechts ca 10 jaar na de wrede Christenvervolgingen van de Romeinse keizer Nero.

Ton Spruijt

Tijdoverzicht

Dit tijdoverzicht is getoond op de bijeenkomst van zondag 9 februari die ging over De Openbaring van Johannes.

Ondanks de onheilspellende weerberichten over de komst van 'Ciara' zijn er tot blijde verrassing van de organisatoren toch 29 personen gekomen. Zij kregen een boeiend programma voorgeschoteld van teksten en kunst waarbij de afbeeldingen door Ton Spruijt uit verschillende perioden van de kunstgeschiedenis geselecteerd waren. Ook Lies Groeneveld gaf tekst en uitleg over afbeeldingen die na de bijeenkomst ter inzage lagen op de tafel. Waarvoor onze hartelijke dank.

W.T.

Ode aan de schrijver Konstantin Paustovskij

Laat mij ruiken aan de zee, waar de kalkrotsen warm zijn
en de zeewinden op je gezicht ademen

met jou wil ik zijn tussen de zandkorrels
en het getintel van zoutkristallen

bewonder met mij de regendruppel die op het water valt,
opveert, om dan te verzinken als een parel

wanneer de zon wazig schijnt volgen wij de beweging
van de hemel die in de middag geel wordt om te lijken
op een grote met oker besmeurde stulp zodat de wolken
zich ontladen in slierten als uitgelopen touw

wanneer de storm opkomt met de woedende wind
die langs de rotsen giert dan doen
de bergen ons denken aan dode kamelen
met ribben die uitsteken onder hun stoffige vel

laten wij de vreemde groenige gerechten proeven,
op versleten sloepen luisteren naar de tongval
van de oerbossen

en als de kreten van de kraanvogels klinken
is dat een teken van de voorbijgaande zomer
dat ons maant tot vertrek voordat de eerste
koele nevels ons omringen

Mechthild Bulir

Notitie van de redactie bij bovenstaand gedicht

Konstantin Paustovskij (1892-1968) deed tijdens de Eerste Wereldoorlog dienst als ziekenbroeder op een hospitaaltrein aan het Pruisische front. Na de afschuwelijke terugtocht van het Russische leger in 1916 door Polen en Wit-Rusland maakte hij in 1917 in Moskou de mislukte Februari-revolutie mee. Na de Oktober-revolutie vluchtte hij naar Odessa, waar hij als journalist werkte. Vanaf 1930 kwam hij als verslaggever voor diverse kranten en tijdschriften aan de kost en was hij oorlogscorrespondent tijdens de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast vond hij steeds meer tijd om zich te wijden aan zijn literaire oeuvre. Paustovskij paart zijn ervaringen in de bloedigste en verschrikkelijkste episodes uit de Russische geschiedenis aan een buitengemeen goed ontwikkeld oog voor het schone, het ontroerende. Hartverscheurende tragiek en hartverwarmende liefde staan in zijn werk dan ook vaak naast elkaar.

Paustovskij schreef met zijn epische autobiografie Verhaal van een leven een van de mooiste egodocumenten uit de literatuur van de twintigste eeuw en werd daarmee ongekend populair. Met Goudzand worden daar nu ruim zeshonderd pagina's nooit eerder in het Nederlands vertaalde verhalen, dagboeken en brieven aan toegevoegd.

Konstantin Paustovskij

CONCERTEN OP DE ZONDAG

Zondag 15 maart, 12.00 uur

Blazersensemble *Voor de Wind*

Entree: € 7,00; Hoeksteenleden en vrienden € 5,00; koffie/thee € 1,00

Blazersensemble "Voor de Wind" is opgericht in 2001 toen een groepje amateurmusici het plan opvatte om de "Gran Partita" van Mozart uit te voeren. Sindsdien hebben ze diverse blazersstukken gespeeld, waaronder de Serenades van Dvorak en Strauss, muziek van Jacob, Andriessen en Fauré en bewerkingen van werken van Wagner, Grieg en Debussy.

Dominic Sierat studeerde bas- en baroktrombone en directie aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag. Hij dirigeert naast ons ensemble ook harmonieorkesten uit Leiden en Noordwijkerhout. Daarnaast speelt hij in diverse koperensembles en in het Ebonyensemble, dat vaak eigen arrangementen van meesterwerken uit het orkestrepertoire speelt.

Blazersensemble *Voor de Wind*

Het is toch gelukt

Niet dat wij reclame maken voor alcohol, maar in Gulpen Zuid Limburg is bij de brouwerij aldaar, Vrijzinnig bier ontwikkeld. (Zie etiket). (Ingezonden door dhr. W.H. Dubbeldam)

Rebbe en leerling

Er was een wijze rebbe; een leerling stelde hem een vraag. De wijze weet geen antwoord. Drie dagen en drie nachten was hij aan het zoeken naar het antwoord. De derde nacht vindt hij het eindelijk. 's Ochtends komt hij in het leershuis en een leerling achteraan, een jonge leerling dus, vraagt: 'Is het mij vergund iets te zeggen?' Dan geeft die jonge leerling het antwoord waar de wijze zo lang naar gezocht heeft. De rebbe is volkomen van de kaart. Dus hij vroeg aan boven: 'Hoe kan dat nu?' God zegt: 'Inderdaad, jij hebt het gevonden. Maar doordat jij het in die nacht gevonden hebt, is het over de hele wereld verspreid.'

Marijke van Proosdij

Oecumenisch Vrouwenwerk

Vrouw en Geloof ochtenden op de derde woensdag van de maand van 10 tot 12 in één van de kerken in Voorburg en Leidschendam. De eerstvolgende bijeenkomsten zijn op **woensdag 18 maart in de Hoeksteen, Rozenboomlaan 119 in Voorburg** en op woensdag 15 april in de Haard, Molenpad 2a (achter de Petrus en Pauluskerk) in Leidschendam. In maart heten we Vigilia van Akkeren welkom als inleidster en in april Joke Tupan-Kaiser. Het thema is dit seizoen: relaties in en met de Bijbel. Omdat elke inleidster haar eigen benadering en inbreng heeft is het niet nodig elke maand aanwezig te zijn, maar weet u van harte welkom. Vanaf 9.45 uur staan koffie en thee klaar. Informatie bij Marianne Pompert, 06 28 14 97 19 of pompertmarianne@gmail.com en Plony Korving, 06 10 29 27 26 of p.korving@outlok.com

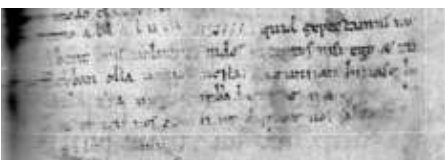
Hebban olla vogala nestas hagunnan

Hebban olla vogala nestas
hagunnan
Hinase hic enda thu
Wat unbidan we nu

Zijn alle vogels nesten begonnen,
Behalve ik en jij
Waar wachten we nog op?

In het artikel uit Stemmen van vorig jaar mei van Katrijne *Onze mooie taal* worden de zinnen ‘hebban olla vogala ...’, de eerste geschreven Nederlandse tekst, genoemd.

In de prachtige serie *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur* van Frits van Oostrom gaat hij daar in het eerste deel, *Stemmen op schrift*, wat verder op in. Hij verhaalt dat in de Middeleeuwen dergelijke korte geschreven stukjes vaak werden aangetroffen als ‘probationes pennaе’, pennenproeven, geschreven door kopiïsten – in die tijd veelal monniken die in kloosters manuscripten zaten over te schrijven. Zij controleerden b.v. daarmee of de pen in orde was of ze keken of de inkt wel goed hechtte. Dat probeerschrijven gebeurde dan vaak achterin een boek op de achterste bladzijde, het schutblad.

Deze Nederlandse versregels zijn lang diep verborgen geweest in de beroemde Bodleian Library te Oxford. Ze zijn per (on)geluk in 1932 ontdekt door een geleerde die het Aelfric handschrift bestudeerde en op het schutblad een collectie van die pennenproeven vond, waaronder *Hebban olla vogala....*: in het Oudnederlands de eerste hele literaire geschreven regels. Het Aelfric handschrift

was afkomstig uit de priorij van St Andrew in Rochester, Kent.

Je zou het zo niet verzinnen om in Engeland te gaan zoeken naar een oude Nederlandse tekst, maar het is toch niet heel merkwaardig dat daar zoiets gevonden kon worden, er was ook toen veel handelsverkeer en af en toe migratie door b.v. hongersnood bij de buurlanden. Men reisde in de Middeleeuwen wel meer dan wij misschien denken.

Frits van Oostrom merkt op dat Nederlanders eigenlijk wel goed weggkomen met zo’n mooie en aandoenlijke tekst als eerste geschreven taal. Het eerste Poolse geschrift is ook zo’n pennenvrucht, gevonden in een Latijns kloosterboek, vertaald luidt dat: ‘Sta me toe dat ik zal maaien, en jij rust wat uit’.

Niet zo poëtisch, maar wel lief.
Gerty Hornman

Zelfportret van Lambertus van Sint - Omaars ca. 1150 (Vlaanderen)

Arie Bos

Is de evolutie doelgericht of is het allemaal toeval?

Spreker Arie Bos

Zondag 5 april, 10.30 uur

Entree: € 7,00; Hoeksteenleden en vrienden € 5,00; koffie/thee € 1,00

Arie Bos heeft veel met aidspatiënten gewerkt en is zo in de immunologie en neurowetenschappen gedoken, waarbij de evolutionaire achtergrond steeds belangrijker werd. Het werd duidelijk dat alle ontwikkelingen in de natuur een doel hebben. Maar welk doel is dat uiteindelijk? Dat zal het onderwerp zijn waar we in de lezing naar op zoek gaan.

Arie Bos (Delft 1947) was dertig jaar antroposofisch huisarts in Amsterdam, na een jaar of zeven als regulier huisarts in een gezondheidscentrum te hebben gewerkt. Hij was huisartsopleider aan de VU en geeft colleges neurofilosofie aan het UMCU aan tweedejaars medisch studenten. Hij schreef veel artikelen en enkele boeken: *Aids* (1987), *Hoe de stof de geest kreeg* (2008), *Mijn brein denkt niet, ik wel* (2012) en *Gebruik je hersens* (2018).

Indien onbestelbaar: Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg

AGENDA

MAART

- zo 1 10.30 u Hoeksteenlezing *De paradijstuin*, spreker
Anne Mieke Backer
- di 3 14.00 u Griekse leeskring Bijbelboek (apocrief)
1 Makkabeeën hst.1
Olgaland 18, Den Haag
- zo 15 12.00 u Concert Blazersensemble *Voor de Wind*
- vr 20 14.45 u Kring *Desgevraagd* o.l.v. ds. R.F. Philipp
- zo 22 10.30 u Kerkdienst, voorganger ds. K. Bezemer
m.m.v. het Hoeksteenkoor o.l.v. Frits Muusse

APRIL

- zo 5 10.30 u Hoeksteenlezing *Is de evolutie doelgericht of is
het allemaal toeval?* Spreker Arie Bos
- di 7 14.00 u Latijnse leeskring Judith 15
Aaltje Noordewierstraat 184, Den Haag
- vr 10 19.30 u Avondmaalviering o.l.v. ds. K. Bezemer
organist Henriek Dijkstra
- zo 12 10.30 u Paasdienst, voorganger ds. K. Bezemer m.m.v.
Het Hoeksteenkoor o.l.v. Frits Muusse

Datum inleveren kopij

Wilt u de kopij voor het maartnummer a.u.b. uiterlijk **woensdag 18 april** a.s. insturen naar stemmen@kpnmail.nl of naar Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg

Colofon

Voorganger:
Ds. K. Bezemer,
Floris Versterlaan 23
2343 RV Oegstgeest
Tel.: 071 532 04 38
kbezemer@iroka.nl

Voorzitter:
S.J. van Proosdij
Tel.: 070 386 86 85
s.proosdij@kpnmail.nl

Secretariaat:
J.J. Jager
Tel.: 06 206 17 539
secretarishoeksteen@gmail.com

Penningmeester
G.Vallenduuk-Visser
Tel: 0252 213 998
penningmeesterhoeksteen@gmail.com

Gebouw/verhuur:
J.J. Jager
Tel.: 06 206 175 39
jagerjjan@gmail.com

**Contactpersonen
ziekenhuisopnamen:**
Ds. K. Bezemer of
J.J. Jager
Redactie Stemmen:
G. Hornman-Oldenbeuving
M.van Proosdij-v.d. Beukel
H. van Wingerden
W. Toes

Eindredactie:
A.G. Spruijt
Tel.: 070 347 28 07
agspruijt@gmail.com

Bankrekeningnummer:
NL 93 INGB 0000 137735
Vereniging van Vrijzinnig Gods-
dienstigen te Voorburg

Maandblad Stemmen:
Op aanvraag via het secretariaat

Redactieadres:
stemmen@kpnmail.nl
Rozenboomlaan 119
2274 HK Voorburg

Website
www.vrijzinnigcentrumdehoeksteen.nl